

2 Yrityskauppojen ilmoitusvelvollisuus

Sisällys

2 Ilmoitusvelvollisuus	2
2.1 Ilmoitusvelvollisuutta koskevien säännösten soveltaminen ja voimaantulo.....	2
2.2 Yrityskauppasäännösten soveltamisala.....	2
2.3 Ilmoitusvelvollisuuden alkaminen	3
2.4 Kilpailu- ja kuluttajavirastolle ilmoitettavat yrityskaupat	4
2.4.1 Yleistä.....	4
2.4.2 Määräysvallan hankkiminen.....	4
2.4.3 Liiketoiminnan tai sen osan hankkiminen.....	6
2.4.4 Sulautuminen	7
2.4.5 Yhteisyritykset	7
2.4.6 Erityiskysymyksiä	12

2 Ilmoitusvelvollisuus

2.1 Ilmoitusvelvollisuutta koskevien säännösten soveltaminen ja voimaantulo

päivitetty 2022

Säännökset yrityskauppavalvonnasta ovat kilpailulain 4 luvussa. Laissa määrätyt ehdot täyttävät yrityskaupat on ilmoitettava KKV:lle, eikä kaupan täytäntöönpanoon saa ryhtyä ennen kuin se on hyväksytty ilman ehtoja tai ehdollisena taikka kaupan on katsottava tulleen muutoin hyväksytyksi.

Ilmoitusvelvollisuudesta säädetään kilpailulain 23 §:ssä. KKV:lle on ilmoitettava kilpailulain 21 §:ssä määritellyt yrityskaupat, jos kaupan osapuolten liikevaihdot ylittävät lain 22 §:ssä säädetty liikevaihtorajat.

Ilmoitusvelvollisuuden tarkemmasta sisällöstä on säädetty valtioneuvoston asetuksessa (jäljempänä "ilmoitusvelvollisuusasetus").¹ Asetuksen liitteessä on kuvattu yksityiskohtaisesti yrityskauppailmoitukseen sisällytettävät tiedot (jäljempänä "ilmoituskaava"). Ilmoituskaavaa muutettiin vuoden 2023 alusta. Uudistettua ilmoituskaavaa sovelletaan kaikkiin 1.1.2023 jälkeen virastolle toimitettaviin yrityskauppailmoituksiin riippumatta siitä, milloin yrityskaupan ilmoitusvelvollisuus on alkanut.

2.2 Yrityskauppasäännösten soveltamisala

päivitetty 2022

Kilpailulain 21 §:n 1 momentin mukaan yrityskaupalla tarkoitetaan kirjanpitolain (1336/1997) 1 luvun 5 §:n mukaisen määräysvallan tai vastaavan tosiasiallisen määräysvallan hankkimista, liiketoiminnan tai sen osan hankkimista, sulautumista sekä sellaisen yhteisyrityksen perustamista, joka huolehtii pysyvästi kaikista itsenäiselle yritykselle kuuluvista tehtävistä. Yleis-täen voidaan sanoa, että yrityskauppasäännösten soveltamisalaan kuuluvat sellaiset markkinoiden rakenteisiin vaikuttavat järjestelyt, joiden seurauksena määräysvalta vaihtuu tai osapuolten liiketoimintaa siirtyy.

Erilaiset yritysten väliset sopimus- ja yhteistyöjärjestelyt, jotka eivät täytä yrityskaupan kriteerejä, eivät kuulu kilpailulain 21 §:n soveltamisalaan, vaan niitä arvioidaan kilpailulain 5–7 §:n säännösten ja SEUT 101 ja 102 artiklojen mukaisesti.

Kilpailulain säännöksiä yrityskauppavalvonnasta ei sovelleta, jos yrityskauppa kuuluu yrityskeskittymien valvonnasta annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 139/2004 soveltamisalaan

¹ Valtioneuvoston asetus yrityskauppojen ilmoitusvelvollisuudesta (1012/2011), valtioneuvoston asetus yrityskauppojen ilmoitusvelvollisuudesta annetun valtioneuvoston asetuksen 1 §:n ja liitteen muuttamisesta (920/2022)

(jäljempänä "sulautuma-asetus")², paitsi jos komissio siirtää yrityskeskittymän KKV:n käsiteltäväksi asetuksen 4 artiklan 4 kohdan tai 9 artiklan nojalla. Muiden maiden kansalliset yrityskauppasäännökset eivät sen sijaan vaikuta ilmoitusvelvollisuuteen Suomessa. Yrityskauppa voidaan näin joutua ilmoittamaan useammalle kansalliselle kilpailuviranomaiselle.

Sulautuma-asetuksen 3 artiklan 5 alakohdan mukaan eräitä väliaikaisia omistusjärjestelyjä ei pidetä asetuksen mukaisina keskittyminä, eikä niistä tarvitse tehdä ilmoitusta komissiolle. Muiden ilmoitusvelvollisuuden edellytysten täytyessä tällainen kauppa on kuitenkin ilmoitettava Suomessa, sillä kilpailulaki ei sisällä vastaavia väliaikaisia omistusjärjestelyjä koskevia poikkeussäännöksiä. Sulautuma-asetuksen mukaisten liikevaihtorajojen ylittyessä kyseisiä väliaikaisia omistusjärjestelyjä ei kuitenkaan ilmoiteta Suomessa, sillä komissiolla on yksinomainen toimivalta yhteisönlaajuisten keskittymien käsittelyyn. KKV antaa tarvittaessa osapuolille neuvoja ilmoitusvelvollisuudesta ja sen sisällöstä.

2.3 Ilmoitusvelvollisuuden alkaminen

päivitetty 2022

Kilpailulain 23 §:n mukaan yrityskauppa on ilmoitettava Kilpailu- ja kuluttajavirastolle sopimuksen tekemisen, määräysvallan hankkimisen tai arvopaperimarkkinalain 6 luvun 3 §:n mukaisen julkisen ostotarjouksen julkistamisen jälkeen, mutta kuitenkin ennen sen täytäntöönpanoa.

Yrityskauppa voidaan myös ilmoittaa KKV:lle heti, kun osapuolet voivat osoittaa riittävällä varmuudella aikomuksensa tehdä yrityskauppa. Riittävä varmuus aikomuksesta yrityskaupan tekemiseen voidaan osoittaa esimerkiksi kaikkien osapuolten allekirjoittamalla aiesopimuksella tai niin sanotulla yhteisymmärryspöytäkirjalla sekä julkisella ilmoituksella ostotarjouksen tekemisestä. Suunnitelman tulee olla riittävän konkreettinen, jotta KKV voi sen perusteella aloittaa yrityskaupan tutkimisen. Riski yrityskaupan muuttumisesta ilmoituksen jättämisen jälkeen ennen yrityskauppasopimuksen allekirjoittamista on yrityskaupan ilmoittajalla. Mikäli yrityskaupan sisältö muuttuu sen jälkeen, kun yrityskauppa on ilmoitettu virastolle, tämä voi johtaa siihen, että yrityskauppa on ilmoitettava uudestaan.

KKV ei tutki yrityskauppoja, jotka eivät ole julkisia. Tällaisissa tapauksissa käsittelymääräajat eivät ala kulua, vaikka yrityskauppa ilmoitettaisiin muuten asianmukaisesti.³

Kilpailulain 23 §:n 2 momentti sisältää erityissäännöksen sellaisista yrityskaupoista, joihin sovelletaan vakuutuslainsäädäntöä.⁴ Nämä yrityskaupat on ilmoitettava KKV:lle, kun yrityskaupan

² Neuvoston asetus (EY) N:o 139/2004, annettu 20 päivänä tammikuuta 2004, yrityskeskittymien valvonnasta, EUVL L 24, 29.1.2004, s. 1.

³ Hallituksen esitys eduskunnalle kilpailulain (HE 88/2010), 23 §:n yksityiskohtaiset perustelut.

⁴ Yrityskaupat, joihin sovelletaan työeläkevakuutusyhtiöistä annetun lain (354/1997) 3 tai 10 luvun säännöksiä, eläkesäätiöistä ja eläkekassoista annetun lain (946 /2021) 10 luvun säännöksiä sulautumisesta tai 12 luvun säännöksiä vakuutuskannan luovuttamisesta, lisäeläkesäätiöistä ja lisäeläkekassoista annetun lain

osapuolet ovat saaneet tiedon Finanssivalvonnan suostumuksesta tai siitä, ettei Finanssivalvonta vastusta kauppaa. Ilmoitusta ei kuitenkaan tarvitse tehdä, jos Finanssivalvonta on pyytänyt lausunnon KKV:ltä ja KKV on ilmoittanut lausunnossaan, ettei yrityskaupan hyväksymiselle ole estettä. Ilmoitus on tehtävä, jos lausunnossa todetaan, ettei yrityskauppaa voida sellaisenaan hyväksyä.

Käytännössä erityissäännöksen soveltamisalaan kuuluvat yrityskaupat on käsitelty virastossa Finanssivalvonnan lausuntomenettelyn kautta. Lausunnon antamista varten KKV tarvitsee vastaavat ilmoituskaavan mukaiset tiedot, kuin yrityskauppaa ilmoitettaessa virastolle toimitettaisiin. Tietojen toimittamiseen on suositeltavaa käyttää tavanomaista kaavan mukaista ilmoitus pohjaa.

2.4 Kilpailu- ja kuluttajavirastolle ilmoitettavat yrityskaupat

suuntaviivat vuodelta 2011 – ei päivitetty

2.4.1 Yleistä

Kilpailulain 21 §:n mukaan yrityskauppana pidetään määräysvallan hankkimista, liiketoiminnan tai sen osan hankkimista, sulautumista ja yhteisyrityksen perustamista. Yrityskaupan tyyppi voi vaikuttaa siihen, kuka on ilmoitusvelvollinen ja milloin ilmoitusvelvollisuus alkaa. Kilpailulain 23 §:n 3 momentin mukaisesti ilmoitusvelvollisia ovat määräysvallan hankkija, liiketoiminnan tai sen osan hankkija, sulautumiseen osallistuvat yhteisöt ja yhteisyrityksen perustajat.

EY:n sulautuma-asetuksessa yrityskaupasta käytetään termiä keskittymä. Euroopan komissio on antanut sulautuma-asetuksen mukaisesti konsolidoidun tiedonannon toimivaltakysymyksistä (jäljempänä "toimivaltatiedonanto").⁵ Toimivaltatiedonanto sisältää ohjeistusta keskittymän käsitteestä. Koska EY:n sulautuma-asetuksen keskittymän ja kilpailulain yrityskaupan käsitteet vastaavat pääosin toisiaan, komission toimivaltatiedonantoa ja sen tulkintakäytäntöä voidaan soveltuvin osin käyttää apuna myös kilpailulain soveltamista koskevissa tulkintatilanteissa.⁶

2.4.2 Määräysvallan hankkiminen

2.4.2.1 Yleistä

Määräysvallalla tarkoitetaan tosiasiallista mahdollisuutta vaikuttaa hankinnan kohteena olevan yhteisön toimintaan ja kilpailukäyttäytymiseen. Määräysvalta ei ole sidoksissa järjestelyn oikeudelliseen toteuttamismuotoon. Määräysvallan hankintatilanteissa ilmoitusvelvollinen on

(947/2021) 9 luvun säännöksiä sulautumisesta tai 11 luvun säännöksiä vakuutuskannan luovuttamisesta taikka vakuutuskassalain (948/2021) 7 luvun säännöksiä sulautumisesta tai 8 luvun säännöksiä vakuutuskannan luovuttamisesta.

⁵ Komission konsolidoitu tiedonanto toimivaltakysymyksistä, EUVL C 95, 16.4.2008, s. 1.

⁶ Hallituksen esitys eduskunnalle kilpailulaiksi (HE 88/2010), 21 §:n yksityiskohtaiset perustelut.

määräysvallan hankkija. Erikoistapauksena voidaan mainita yrityskaupat, joissa yhteisen määräysvallan käyttäjä vaihtuu tai yhteisen määräysvallan rakenne muutoin muuttuu. Näissä kaupoissa myös yhteistä määräysvaltaa käyttämään jäävät yhteisöt voivat olla ilmoitusvelvollisia, vaikka ne eivät olisi kaupan varsinaisia sopijapuolia. Näitä tilanteita käsitellään tarkemmin jäljempänä.⁷ Kilpailulain 21 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaisesti yrityskauppa voi syntyä kirjanpitolain (1336/1997) 1 luvun 5 §:ssä tarkoitetun määräysvallan hankkimisella tai vastaavan tosiasiallisen määräysvallan hankkimisella.

2.4.2.2 Kirjanpitolain mukainen määräysvallan hankkiminen

Kirjanpitolain 1 luvun 5 §:n mukainen määräysvalta perustuu äänten enemmistöön yhteisössä tai oikeuteen nimittää enemmistö yhteisön johtoelimen jäsenistä taikka enemmistö henkilöistä, jotka nimittävät johtoelinten jäsenet. Osakeyhtiön äänten enemmistö tai johtoelimen enemmistön nimitysoikeus perustuu omistukseen, jäsenyyteen, yhtiöjärjestykseen, yhtiösopimukseen tai niihin verrattaviin sääntöihin taikka muuhun sopimukseen. Ääniosuuksien laske- misesta määrätään mainitun lainkohdan 4 ja 5 momentissa.

2.4.2.3 Vastaavan tosiasiallisen määräysvallan hankkiminen

Kilpailulain 21 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettu vastaavan tosiasiallisen määräysvallan hankkiminen eroaa kirjanpitolain konsernimäärittelystä ainakin seuraavissa suhteissa. Se voidaan saavuttaa muillakin kuin kirjanpitolaissa säädetyillä tavoilla, määräysvallan hankkija voi olla luonnollinen henkilö tai säätiö, määräysvallan hankkijoita voi olla yksi tai useampia ja se voidaan hankkia myös välillisesti esimerkiksi yhteisyrityksen kautta. Osakeyhtiössä suhteellisen pienikin äänimäärä saattaa tuottaa määräysvallan, jos omistus on hajallaan tai osakkeenomistajat ovat jatkuvasti passiivisia osallistumaan yhtiökokouksiin. Jos esimerkiksi yhtiökokoukseen osallistuu jatkuvasti ainoastaan puolet yhtiön koko äänimäärästä, yli neljänneksen äänivaltaan oikeuttavien osakkeiden hankkiminen voi antaa mahdollisuuden yhtiön hallituksen jäsenten enemmistön nimittämiseen.

Yksinomaisen määräysvallan hankkiminen yhteisössä edellyttää yleensä mahdollisuutta hallituksen enemmistön nimittämiseen. Määräysvallan syntyminen ei edellytä, että enemmistön päätäntävaltaa olisi jo hallituksessa käytetty, vaan ratkaisevaa on tosiasiallinen mahdollisuus hallituksen kokoonpanon muuttamiseen tai muun tosiasiallisen päätäntävällän käyttämiseen. Tosiasiallisen päätäntävällän syntymisestä voidaan esimerkkeinä mainita sellaiset yhtiöjärjestyksen, osakassopimuksen tai rahoitussopimuksen määräykset, jotka antavat hallituksessa vähemmistössä olevalle taholle mahdollisuuden päättää yksin yhteisön merkittävistä strategisista liiketoimintapäätöksistä.

Myös esimerkiksi yhtiön taloudellinen riippuvuus vähemmistöomistajasta voi luoda tälle mahdollisuuden päättää yksin yrityksen liiketoimintaa koskevista keskeisistä ratkaisuista. Edellä tarkoitettuja strategisia päätöksiä ovat yhtiön budjetti, liiketoimintasuunnitelma, investoinnit, yritys-kaupat, johdon valinta ja muut liiketoimintaa koskevat keskeiset ratkaisut.

⁷ Ks. 2.4.5.3 Yhteiseen määräysvaltaan liittyviä erityistilanteita.

Liiketoimintasuunnitelmaa tai budjettia koskevan päätösvallan hankkiminen on yleensä selvän merkki tosiasiallisen määräysvallan saavuttamisesta. Määräysvalta voi syntyä myös siten, että ainoastaan yhdellä osakkaalla on mahdollisuus estää yhtiön strategisten päätösten tekeminen esimerkiksi veto-oikeuden tai äänestysääntöjen takia.

Rahoittajien antamien luottojen ja tavanomaisten rahoitussopimusten ehdot investointien riskien hallitsemiseksi ja saatavien turvaamiseksi eivät sellaisinaan yleensä synnytä kilpailulain 21 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaista määräysvaltaa. Mitä enemmän rahoitussopimus antaa valtaa vaikuttaa yhtiötä koskevaan päätöksentekoon, sitä todennäköisemmin lain 21 §:n 1 momentin 1 kohdan tarkoittama määräysvalta syntyy. Rahoittajalla on selvästi määräysvalta, jos sillä on äänenenemmistö yhteisössä tai mahdollisuus nimittää yli puolet hallituksen jäsenistä.

Tosiasiallinen määräysvalta voi syntyä myös esimerkiksi vähemmistöomistuksen, välirahoituksen, tavanomaisten rahoitussopimusten ehtojen ja rahoitusta saaneen yhtiön taloudellisen riippuvuuden yhteisvaikutuksesta.

Erityisesti rahoitussuhteisiin perustuvan määräysvallan kohdalla on syytä huomauttaa siitä, ettei määräysvallan syntyminen edellytä järjestelyn pysyvyyttä. Esimerkiksi luotto- tai vakuutuslaitosten tai sijoituspalveluyritysten saama osake-enemmistö yhteisössä johtaa määräysvallan syntymiseen, vaikka omistus olisi tarkoitettu kestäväksi vain tietyn velkasuhteen ajan.

2.4.2.4 Yhteinen määräysvalta

Määräysvalta voidaan hankkia yhteisesti. Määräysvalta on yhteistä silloin, jos kahden tai useamman osakkaan⁸ on päästävä yksimielisyyteen yhteisöä koskevista strategisista päätöksistä, jotta liiketoimintaa voidaan harjoittaa. Yhteinen määräysvalta voi perustua esimerkiksi äänivaltaisten osakkeiden jakautumiseen tasan kahden osakkaan kesken, kahden osakkaan yhtäläiseen äänioikeuteen päätöksentekokoelmissa, keskeisten toimielinten nimitysoikeuden tai osakkaiden yhteisen määräysvallan käyttöä koskevaan sopimukseen taikka yhtiöjärjestyksen määräykseen. Myös vähemmistöosakas on yhteisen määräysvallan käyttäjä, jos sillä on mahdollisuus estää yhtiötä koskevien strategisten päätösten tekeminen. Yhteisen määräysvallan hankkiminen kuuluu yrityskauppavalvonnan piiriin, jos yhteiseen määräysvaltaan tuleva yhteisö on lain 21 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitetulla tavalla itsenäinen yhteisyritys. Jäljempänä kohdassa 2.4.5 (Yhteisyritykset) käsitellään tarkemmin yhteistä määräysvaltaa ja yhteisen määräysvallan erityistilanteita.

2.4.3 Liiketoiminnan tai sen osan hankkiminen

Kilpailulain 21 §:n 1 momentin 2 kohdassa mainitaan yhtenä yrityskaupan muotona elinkeinonharjoittajan liiketoiminnan tai sen osan hankinta. Kysymys on määräysvallan hankinnasta liikeomaisuuteen siten, että markkinoilla syntyy rakenteellinen muutos. Esimerkiksi pelkän koneen, laitteen tai tuotantotilan hankkimista ilman asiakassuhteita, taitotietoa tai henkilökuntaa ei yleensä katsota kilpailulain mukaiseksi yrityskaupaksi. Jos omaisuudella kuitenkin

⁸ Osakkaana voi olla yhteisö tai luonnollinen henkilö.

voidaan harjoittaa liiketoimintaa ja siihen voidaan kohdistaa liikevaihtoa, on yleensä kyse lainkohdassa tarkoitettusta liiketoiminnasta tai liiketoiminnan osasta. Henkilökunnan siirtymisen järjestelyn yhteydessä viittaa yleensä yrityskauppaan. Tämä ei ole kuitenkaan välttämätön edellytys. Joissain tapauksissa immateriaalioikeuksien hankkimista voidaan pitää yrityksen liiketoiminnan osan hankkimisena, vaikka kaupassa ei siirry henkilökuntaa. Esimerkiksi korkean teknologian aloilla immateriaalioikeuksien hankkimisella voi olla ratkaiseva merkitys liiketoiminnalle. Ilmoitettavana yrityskauppana pidetään myös sellaista yhteisyrityksen purkautumista, jossa yhteisyrityksen liiketoiminta tai sen osa siirtyy yhteisyrityksen osakkaalle tai kolmannelle taholle. Ilmoitusvelvollisuus syntyy liiketoiminnan tai sen osan hankkijalle.

2.4.4 Sulautuminen

Lain 21 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaisesti yrityskauppana pidetään tilannetta, jossa aiemmin itsenäiset yhteisöt sulautuvat. Sulautuminen voidaan toteuttaa esimerkiksi absorptiosulautumisella, jossa vastaanottava yhteisö ja yksi tai useampi sulautuva yhteisö sulautuvat. Sulautuminen voidaan toteuttaa myös kombinaatiosulautumisella, jossa vähintään kaksi sulautuvaa yhteisöä sulautuu perustamalla yhdessä vastaanottavan yhteisön. Yhteisöjen sulautumisesta säädetään tarkemmin mm. osakeyhtiölaissa, osuuskuntalaissa, säätiölaissa ja vakuutusyhtiölaissa. Sulautumiseen osallistuvat yritykset ovat ilmoitusvelvollisia. Absorptiosulautumisessa ilmoitusvelvollisia ovat vastaanottava yhteisö ja sulautuva yhteisö. Kombinaatiosulautumisessa ilmoitusvelvollisia ovat vastaanottavan yhteisön perustavat yhteisöt.

2.4.5 Yhteisyritykset

2.4.5.1 Yleistä

Kilpailulain 21 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan yrityskauppana pidetään sellaisen yhteisyrityksen perustamista, joka huolehtii pysyvästi kaikista itsenäiselle yritykselle kuuluvista tehtävistä. Yrityskauppa-valvonnan piiriin kuuluvan yhteisyrityksen kriteerit täyttyvät silloin, kun toiminta on tarkoitettu pitkäaikaiseksi tai jatkuvaksi, yhteisyrityksellä on riittävät omat resurssit eikä se ole riippuvainen perustajiensa toimituksista tai ostoista.

Yrityskaupan ilmoitusvelvollisuus kuuluu kilpailulain 23 §:n 3 momentin mukaan yhteisyrityksen perustajille.⁹ Yrityskauppa-valvontasäännösten soveltamisen yleisenä edellytyksenä on se, että kyse on määräysvallan vaihdokseen tai liiketoiminnan siirtämiseen tähtäävästä rakenteellisesta järjestelystä. Jos määräysvallan käyttäjiä on järjestelyn jälkeen useampi kuin yksi, kyse voi olla KKV:lle ilmoitettavasta yhteisyrityksen perustamisesta. Yrityskauppa-valvonnan piiriin voivat kuulua uuden yhteisyrityksen perustamisen lisäksi järjestelyt, joilla hankitaan yhteinen määräysvalta osapuolten yritysryhmiin kuulumattomasta yhteisöstä.¹⁰ Myös yhden

⁹ Yhteisyrityksen (määräysvaltaa käyttävät) osakkaat.

¹⁰ Jälkimmäisessä tapauksessa ei ole tarpeen tarkastella kaiken itsenäiselle taloudelliselle yksikölle kuuluvan toiminnan hoitamista koskevaa kriteeriä, vaan riittää, että hankinnan kohteena on liiketoimintaa, johon voidaan kohdistaa liikevaihtoa. Tämä sen vuoksi, että markkinoiden rakenne muuttuu, vaikka hankinnan kohde jatkossa tarjaisikin palveluitaan ainoastaan emoyhtiöilleen.

osakkaan yksinomaisessa määräysvallassa olevan yhteisön siirtyminen yhteiseen määräysvaltaan voi johtaa ilmoitusvelvollisuuteen. Yrityskauppavalvonta voi koskea lisäksi sellaisia rakenteellisia järjestelyjä, joiden takia yhteisyriksen määräysvallan käyttäjät vaihtuvat tai määräysvallan rakenne yhteisyriksessä muuttuu. Myös yhteisyriksen toiminnan laajentaminen saattaa synnyttää yrityskaupan ilmoitusvelvollisuuden.¹¹

Jotta yhteisyriksiin liittyvät järjestelyt kuuluisivat yrityskauppavalvontasäännösten soveltamisalaan, 1) vähintään kahden yhteisyriksen osakkaan on käytettävä määräysvaltaa yhdessä, 2) yhteisyriksen on huolehdittava kaikista itsenäiselle yritykselle kuuluvista tehtävistä ja 3) yhteisyriksitys on perustettava pysyvää liiketoiminnan harjoittamista varten. Yhteisyrikseseen liittyvän yrityskaupan luonteen arviointi ei kuitenkaan perustu yksittäisten kriteerien tarkasteluun, vaan kyse on kokonaisarviointista. KKV ottaa soveltamiskäytännössään huomioon myös soveltuvin osin yhteisyriksistä komission toimivaltatiedonannossa esitettyjä periaatteita (erityisesti kohdat 91–109).¹²

2.4.5.2 Yhteinen määräysvalta

Yhteisellä määräysvallalla tarkoitetaan sitä, että yhteisyriksen osakkaiden on sovittava yhteisyriksitystä koskevista strategisista ratkaisuista yhdessä. Yhteiselle määräysvallalle on ominaista mahdollisuus lukkiutuneen tilanteen syntymiseen. Tämä on seurausta siitä, että kahdella tai useammalla osakkaalla on valta hylätä ehdotetut strategiset päätökset.

Yhteinen määräysvalta voi johtua esimerkiksi äänivaltaisten osakkeiden jakautumisesta tasaa kahden osakkaan kesken tai osakkaiden yhteisen määräysvallan käyttöä koskevasta sopimuksesta taikka yhtiöjärjestyksen määräyksestä. Myös vähemmistöosakas on yhteisen määräysvallan käyttäjä, jos sillä on mahdollisuus estää yhtiötä koskevien strategisten päätösten tekeminen ns. veto-oikeuksia käyttämällä. Yhteisen määräysvallan synnyttävät veto-oikeudet liittyvät yleensä talousarvioon, liiketoimintasuunnitelmaan, merkittäviin investointeihin tai yrityksen johdon nimittämiseen liittyviin kysymyksiin.

Joissakin tapauksissa yhteisen määräysvallan saattaa synnyttää äänioikeuksien yhtäläinen käyttö. Tällaisessa tilanteessa useampi vähemmistöosakas on joko nimenomaisesti tai muuten sopinut äänioikeuksien yhtäläisestä käytöstä saavuttaakseen yhtiössä määräysvallan. Erittäin poikkeuksellisissa tapauksissa yhteistoiminta voi perustua tosiasiallisiin olosuhteisiin, jos vähemmistöosakkailla on niin merkittävä yhteinen intressi, että se estää niitä toimimasta toisiaan vastaan yhteisyriksessä.

¹¹ Ilmoitusvelvollisuuden saattaa synnyttää esimerkiksi se, että (aiemmin) epäitsenäinen yhteisyriksitys alkaa tarjota tuotteitaan tai palvelujaan myös muille kuin emoyhtiöilleen tms.

¹² Yhteisyriksityksen pysyvyyttä ja itsenäisyyttä arvioitaessa voidaan tulkinta-apuna soveltuvin osin käyttää näitä edellytyksiä koskevaa EY:n sulautuma-asetuksen soveltamiskäytäntöä, HE 243/1997 (hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kilpailunrajoituksista annetun lain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta), 11 §:n 1 momentin 4 kohdan yksityiskohtaiset perustelut.

Merkittävien yhteisten intressien puuttuessa mahdollisuus vähemmistöosakkaiden vaihtuvien yhteenliittymien syntyminen johtaa tavallisesti siihen, että vähemmistöosakkaat eivät käytä yrityksessä yhteistä määräysvaltaa.

KKV kiinnittää yhteistä määräysvaltaa arvioidessaan erityistä huomiota muun ohella liiketoimintasuunnitelman sisältöön ja osakassopimuksen määräyksiin.

2.4.5.3 Yhteiseen määräysvaltaan liittyviä erityistilanteita

Johdanto

Eräät muutokset yhtiön määräysvallan rakenteessa saattavat synnyttää yhteisen määräysvallan ja laukaista yrityskaupan ilmoitusvelvollisuuden. Lisäksi yhteisen määräysvallan muuttuminen yksinomaiseksi määräysvallaksi synnyttää ilmoitusvelvollisuuden.

Yksinomainen määräysvalta muuttuu yhteiseksi määräysvallaksi

Yksinomainen määräysvalta muuttuu yhteiseksi silloin, kun yksi tai useampi osakas hankkii yhteisen määräysvallan yksinomaisessa määräysvallassa olleeseen yhtiöön. Jos ennen yrityskauppaa yksinomaista määräysvaltaa käyttänyt osakas jää käyttämään siinä yhteistä määräysvaltaa, järjestelyä tarkastellaan yhteisyriksen perustamistilanteena yrityskaupan osapuolen liikevaihdon laskemisesta annetun valtioneuvoston asetuksen (1011/2011, jäljempänä "liikevaihtoasetus") 2 §:n mukaisesti. Jos ennen yrityskauppaa yksinomaista määräysvaltaa käyttänyt osakas jää käyttämään yhteistä määräysvaltaa uusien osakkaiden kanssa, yhteisyriksen perustajia ja siten ilmoitusvelvollisia ovat kaikki yhteisen määräysvallan käyttäjät.

Yhteisen määräysvallan käyttäjä vaihtuu tai määräysvallan rakenne muutoin muuttuu

Ilmoitusvelvollisuus otsikossa mainitussa tilanteessa syntyy, jos yhteisen määräysvallan käyttäjien lukumäärä lisääntyy tai määräysvallan käyttäjän tilalle tulee toinen yritys. Esimerkiksi konsernin emoyhtiön siirtyminen tytäryhtiönsä tilalle käyttämään määräysvaltaa ei kuitenkaan johda muutokseen määräysvallan rakenteessa eikä ilmoitettavaan yrityskauppaan. Yhteisen määräysvallan käyttäjien lukumäärän väheneminen, muissa kuin yksinomaiseen määräysvaltaan tai osakkaan vaihtumiseen johtavissa yrityskaupoissa, ei yleensä synnyttä ilmoitusvelvollisuutta.

Yhteisen määräysvallan muutostilanteissa määräysvallan hankkijoina ja siten ilmoitusvelvollisina pidetään kaikkia niitä osakkaita, jotka järjestelyn seurauksena jäävät käyttämään yhteisyriksessä yhteistä määräysvaltaa. Ilmoitusvelvollisuus syntyy yhteisen määräysvallan käyttäjälle, vaikka esimerkiksi sen omistusosuudessa ei tapahtuisi järjestelyn seurauksena muutoksia.

Yhteinen määräysvalta muuttuu yksinomaiseksi määräysvallaksi

Yhteinen määräysvalta muuttuu yksinomaiseksi silloin, kun yhteisyriksen osakas tai osakkaat luopuvat osakkuudestaan ja jäljelle jäänyt osakas saa yksinomaisen määräysvallan. Määräysvallan hankkijana ja siten ilmoitusvelvollisena pidetään yksinomaista määräysvaltaa käyttämään jäävää osakasta.

2.4.5.4 Itsenäinen taloudellinen kokonaisuus

Johdanto

Yhteisyrityksen on pääsääntöisesti¹³ täytettävä kaiken itsenäiselle taloudelliselle yksikölle kuuluvan toiminnan hoitamista koskeva kriteeri, jotta se kuuluisi yrityskauppavalvonnan piiriin.

Operatiivinen johto ja riittävät resurssit

Yrityskauppavalvonnan piiriin kuuluvalla yhteisyrityksellä on operatiivinen itsemääräämisoikeus sekä itsenäisen toiminnan edellyttämät taloudelliset ja aineelliset resurssit. Operatiivinen itsemääräämisoikeus ei tarkoita sitä, että osakasyhteisöt eivät voisi vaikuttaa yhteisyrityksen strategiaan ratkaisuihin. Itsenäisellä yhteisyrityksellä on pääsääntöisesti oma henkilökunta (myös oma operatiivinen johto ja markkinointi- ja myyntihenkilöstö), toimitilat (tuotanto-, varasto- ja myyntitilat) ja itsenäinen rahoitusasema.

Perustajayhtiöiden ja yhteisyrityksen välinen suhde

Yrityskauppavalvontasäännösten soveltamisalaan kuuluvien yhteisyritysten on hoidettava itsenäisesti samankaltaiset tehtävät kuin muiden vastaavilla markkinoilla toimivien yritysten. Yhteisyritys ei ole itsenäinen taloudellinen kokonaisuus silloin, jos yhteisyrityksen liiketoiminta on pitkäaikaisesti perustajayhtiöstä riippuvaista.

Jos yhteisyrityksen tehtävänä on ainoastaan perustajien liiketoiminnan avustaminen, kuten esimerkiksi perustajayritysten tutkimus ja tuotekehitys, kyse ei ole yrityskauppavalvonnan piiriin kuuluvasta yhteisyrityksestä. Perustajayhtiöiden tehtävien ulkoistamista varten perustettuja yhteisyrityksiä arvioitaessa kiinnitetään itsenäisen ja aktiivisen markkinoilla toimimisen lisäksi huomiota myös siihen, onko markkinoilla muita yhteisyrityksen liiketoimintaan erikoistuneita yrityksiä. Muiden yritysten toimintaa yhteisyrityksen markkinoilla voidaan pitää yhtenä osoituksena siitä, ettei yhteisyritys hoida ainoastaan perustajayhtiöiden liiketoiminnan osaluettua.

Yhteisyrityksen ja perustajayhtiön välisen osto- tai myyntitoiminnan laajuus voi merkitä sitä, ettei yhteisyritys ole yrityskauppavalvonnan soveltamisalaan kuuluva itsenäinen yhteisyritys. Arvioinnissa on ratkaisevaa se, mikä on perustajan osto- ja myyntien osuus suhteessa ostoihin tai myynteihin kolmansille. Jos yhteisyrityksen myynnistä yli puolet menee kolmansille, voidaan sitä pitää yhteisyrityksen itsenäisyyden puolesta puhuvana seikkana.¹⁴ Jos emoilta tehtyjen osto- ja myyntien arvo lisääntyy vain vähän yhteisyrityksessä, saattaa itsenäisyyden kriteeri jäädä täyttymättä. Arvioinnissa kiinnitetään huomiota myös siihen, vastaavatko perustajan ja yhteisyrityksen välisen kaupan ehdot yleisesti noudatettuja kaupallisia ehtoja. Yhteisyrityksen

¹³ Yrityskauppavalvontasäännökset saattavat soveltua myös epäitsenäisiin yhteisyrityksiin, jos ne hankkivat liiketoimintaa kolmansilta. Myös epäitsenäisen yhteisyrityksen purkaminen saattaa aiheuttaa ilmoitusvelvollisuuden syntymisen erityisesti silloin, jos yhteisyritykseen aikanaan sijoitetut omaisuuserät vaihtavat yhteisyrityksen purkautuessa omistajaa.

¹⁴ Jos myynti kolmansille jää alle 50 %:n, on tehtävä tapauskohtainen analyysi. Tällöin kiinnitetään erityistä huomiota siihen, käykö yhteisyritys kauppaa emoyhtiöidensä kanssa tavanomaisilla markkinaehtoilla.

toiminnan ensimmäisinä vuosina laaja perustajan ja yhteisyrityksen keskinäinen osto- tai myyntitoiminta ei kuitenkaan estä yrityskauppavalvontasäännösten soveltamista. Tällaisen aloitusvaiheen pituus ei saisi kuitenkaan pääsääntöisesti ylittää kolmea vuotta.

Jos yhteisyritys toimii perustajayhtiön tarjoamien hyödykkeiden hankinta- tai jakeluketjussa, ei perustajayhtiön ja yhteisyrityksen keskinäisen kaupan pitkäaikaisuus ja laajuus ehdottomasti merkitse yhteisyrityksen jäämistä yrityskauppavalvonnan ulkopuolelle. Perustajayhtiön ja yhteisyrityksen keskinäisen kaupan pitkäaikaisuus ja määrän suuruus voi johtua esimerkiksi siitä, että kyseessä olevien hyödykkeiden tarjonta tai kysyntä on keskittynyt perustajayhtiölle. Arvioinnissa kiinnitetään keskinäisen kaupan suuruuden syiden ohella huomiota siihen, mikä on keskinäisen liikesuhteen merkitys liiketoiminnalle. Raaka-aineiden ja muiden tuotantopainosten osalta tarkastellaan erityisesti perustajalta tai yhteisyritykseltä hankitun tuotantopainoksen osuutta siitä valmistetun hyödykkeen myyntihinnasta. Mitä suurempi merkitys keskinäisellä kaupalla on liiketoiminnalle ja mitä vähemmän hyödykkeen arvo kasvaa perustajan ja yhteisyrityksen välisessä hankinta- tai jakeluketjussa, sitä todennäköisempää on, ettei yhteisyritys ole lain tarkoittamalla tavalla itsenäinen. Jos yhteisyritys toimii perustajayhtiöiden valmistamien tuotteiden myyntiyhtiönä, yhteisyritys ei pääsääntöisesti kuulu yrityskauppavalvonnan piiriin. Jos sen sijaan myyntiä harjoittava yhteisyritys hoitaa kuitenkin tavanomaisia myyntiyhtiön tehtäviä ja hankkii huomattavan osan tavarantoimituksistaan muilta kuin perustajayhtiöiltä ja jos markkinoilla on muita tuotteiden myyntiin ja jakeluun erikoistuneita yrityksiä, voidaan yhteisyritykseen soveltaa yrityskauppavalvontasäännöksiä. Jos yhteisyritys käyttää yhden tai useamman perustajayhtiön jakeluverkkoa tai myyntitiloja, ei yhteisyritys välttämättä menetä asemaansa perustajayhtiöstä riippumattomana yhteisyrityksenä, jos perustajayhtiöt toimivat ainoastaan yhteisyrityksen edustajina.

2.4.5.5 Järjestelyn pysyvyys

Yrityskauppavalvontasäännösten piiriin kuuluva yhteisyritys on perustettu harjoittamaan liiketoimintaansa pitkäaikaisesti tai jatkuvasti. Yhteisyritykselle annetut resurssit yleensä osoittavat sen, että järjestely on pysyvä. Yhteisyrityksen purkamista tai siitä vetäytymistä koskevat määräykset eivät sinänsä merkitse sitä, että yhteisyrityksen toimintaa ei voitaisi pitää pysyvänä. Jos sopimuksessa määrätään yhteisyrityksen kestoajasta, ajan on oltava niin pitkä, että se saa aikaan rakenteellisen muutoksen markkinoilla. Yhteisyrityksen toiminnan ei yleensä katsota olevan pysyvää, jos se perustetaan harjoittamaan liiketoimintaa vain muutamaksi vuodeksi. Komission tapauskäytännössä noin 10–15 vuoden pituista aikaa on pidetty riittävänä. Yksittäisissä tapauksissa myös tätä lyhyemmäksi ajaksi perustettua yhteisyritystä voidaan pitää luonteeltaan pysyvänä. Yrityskauppavalvontasäännöksiä ei sovelleta esimerkiksi tietyn hankkeen toteuttamista varten perustettuun yhteisyritykseen. Yhteisyrityksen toimintaa ei voida pitää pysyvänä myöskään silloin, jos sen toiminnan käynnistäminen on riippuvainen kolmansien osapuolten vielä täytäntöön panemattomista päätöksistä. Esimerkkinä tällaisesta tilanteesta voidaan mainita toiminnan käynnistämisen edellyttämät toimitukset.

2.4.5.6 Yhteisyrityksen toimintojen muutokset

Yhteisyritys voi laajentaa toimintaansa hankkimalla emoilta omaisuutta tai oikeuksia. Tällainen toiminnan laajentaminen saattaa johtaa tilanteeseen, jossa kyse on uudesta ilmoitettavasta yrityskaupasta. Tämä edellyttää muiden ilmoitettavalle yrityskaupalle asetettujen

kriteerien täyttymistä. Jos yhteisyrityksen toimintaa laajennetaan ilman muun omaisuuden, sopimusten, tietotaidon tai oikeuksien siirtoa, kyse ei ole uudesta ilmoitettavasta yrityskaupasta.

Epäitsenäinen yhteisyritys voi muuttua kaiken itsenäiselle taloudelliselle yksikölle kuuluvan toiminnan hoitavaksi itsenäiseksi yhteisyritykseksi toiminnan muuttuessa, esimerkiksi sen aloittaessa tuotteiden myynnin merkittävässä määrin muille kuin emoilleen. Tällaisessa tapauksessa järjestely on ilmoitettava muiden edellytysten täytyessä KKV:lle.

2.4.5.7 Yrityskauppavalvonnan piiriin kuulumattomat yhteisyritykset

Jos yhteisyritys ei pysyvästi huolehdi kaikista itsenäiselle yritykselle kuuluvista tehtävistä, yhteisyritykseen liittyvä järjestely ei kuulu yrityskauppavalvonnan piiriin ja järjestelyyn liittyviä kilpailunrajoituksia arvioidaan kilpailulain 5–7 §:n¹⁵ mukaisesti.

Yrityskauppavalvontasäännökset saattavat soveltua myös epäitsenäisiin yhteisyrityksiin, jos ne hankkivat liiketoimintaa kolmansilta.¹⁶ Myös epäitsenäisen yhteisyrityksen purkaminen saattaa aiheuttaa ilmoitusvelvollisuuden syntymisen.¹⁷

2.4.5.8 Markkinakäyttäytymistä koskevat yhteistyöjärjestelyt

Yhteisyrityksiin liittyvissä järjestelyissä on huomattava, että pelkästään elinkeinonharjoittajien markkinakäyttäytymistä säänteleviä sopimus- ja yhteistyöjärjestelyjä arvioidaan liitännäisrajoituksia lukuun ottamatta yrityskauppavalvonnasta erillisessä menettelyssä kilpailulain 5–7 §:n säännösten¹⁸ mukaisesti. Kilpailunrajoitukset voidaan katsoa liitännäisrajoituksiksi, jos ne välittömästi liittyvät yrityskauppavalvonnan piiriin kuuluvaan yhteisyritysjärjestelyyn ja ovat sen toteuttamiseksi välttämättömiä.¹⁹

2.4.6 Erityiskysymyksiä

2.4.6.1 Välillinen hankinta

Määräysvalta voidaan hankkia myös välillisesti esimerkiksi toteuttamalla hankinta yhteisyrityksen avulla.²⁰ Määräysvallan hankkijoina voidaan pitää yhteisyrityksen osakasyhteisöjä, jos yhteisyritystä käytetään niiden toteuttaman hankinnan välikappaleena eikä hankinnan muodollisesti toteuttava yhteisyritys ole kaiken itsenäiselle taloudelliselle yksikölle kuuluvan

¹⁵ Jos kilpailunrajoitus voi vaikuttaa merkittävästi EU:n jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, sovelletaan myös Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 101 ja 102 artikloja.

¹⁶ Ks. tarkemmin 2.4.6.1 Välillinen hankinta.

¹⁷ Tämä on tilanne erityisesti silloin, jos yhteisyritykseen aikanaan sijoitetut omaisuuserät vaihtavat yhteisyrityksen purkautuessa omistajaa.

¹⁸ Jos kilpailunrajoitus voi vaikuttaa merkittävästi EU:n jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, sovelletaan myös Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 101 ja 102 artikloja.

¹⁹ Ks. 7 Yrityskaupan liitännäisrajoitukset.

²⁰ HE 243/1997 (hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kilpailunrajoituksista annetun lain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta), 11 §:n 1 momentin 1 kohdan yksityiskohtaiset perustelut.

toiminnan hoitava yhteisyritys. Määräysvallan hankkijaa määriteltäessä otetaan huomioon erityisesti yhteisyrityksen perustamisen tarkoitus, sen toiminnan käynnistyminen, itsenäinen taloudellinen toiminta ja muut taloudelliset tosiseikat, jotka kertovat siitä, onko yhteisyritys järjestelyn tosiasiallinen osapuoli.

2.4.6.2 Konsernin sisäinen järjestely

Kilpailulain 21 §:n 2 momentin mukaan säännöksiä yrityskauppavalvonnasta ei sovelleta saman lainkohdan 1 momentissa tarkoitettuun konsernin sisäiseen järjestelyyn. Jos siis yrityskauppa tehdään samaan konserniin kuuluvien yhtiöiden välillä, kilpailulain yrityskauppavalvontaa koskevat säännökset eivät sovellu. Konsernin sisäisestä järjestelystä ei kuitenkaan ole kyse tilanteessa, jossa hankkija hankkii konsernin ulkopuoliselta taholta loput konserniinsa kuuluvan yhtiön osakkeista, ja sen seurauksena esimerkiksi osakassopimukseen perustunut yhteinen määräysvalta purkautuu. Tällöin markkinoilla tapahtuu rakenteellinen muutos, ja kyseessä on lain 21 §:n 1 momentissa tarkoitettu yrityskauppa.

2.4.6.3 Kahden vuoden sääntö

Yrityskauppa saatetaan toteuttaa siten, että määräysvalta tai liiketoiminta taikka sen osa hankitaan useammassa erässä. Näistä tilanteista säädetään kilpailulain 24 §:n 4 momentissa. Liikevaihtoa laskettaessa hankinnan kohteen liikevaihtoon luetaan hankintaa edeltävän kahden vuoden aikana samalta yhteisöltä hankitun liiketoiminnan liikevaihto. Merkitystä ei ole sillä, onko yrityskaupan kohteena aiemmin ollut oikeushenkilö vai ainoastaan esimerkiksi tietyt toiminnot. Säännöksen tarkoituksena on varmistaa, että lain mukaista ilmoitusvelvollisuutta ei voida välttää jakamalla yrityskauppa useiksi erillisiksi järjestelyiksi. Hankinnan kohteen liikevaihdon laskemisessa otetaan huomioon kaikki samalta yritysryhmältä tehdyt hankinnat. Yrityskaupan ilmoitusvelvollisuutta ei voida kiertää esimerkiksi niin, että ensimmäisessä kaupassa myyjänä toimii emoyhtiö ja jälkimmäisessä kaupassa tytäryhtiö. Vastaavasti otetaan huomioon sekä hankkijan että myös sen kanssa samaan yritysryhmään kuuluvien tahojen hankinnat samalta yritysryhmältä edellisen kahden vuoden aikana.